

OBSAH

Předmluva autora	14
ÚVOD	
I „Výtvarná tvorba duševně nemocných“. – Dřívější publikace a sbírky. – Heidelberská sbírka	19
II Hlediska zpracování: psychiatricko-diagnostické, psychopatologické, mimopsychiatrické, hledisko psychologie národa, hledisko teorie umění. – Aktuální význam. Metodické problémy. – Žádné exaktní, žádné použitelné normativní měřítko. – Cíle této knihy	21
III Hranice mezi psychopatií a uměním. – Lombroso: génius a šílenství. – Patografie. – Podrážděnost kulturního člověka vůči psychiatrii. – Současně hluboké znepokojení způsobené psychopatologickými problémy. – Nejzazší cíl našeho bádání	23
IV Teoretické základy: Tvůrčí pud. – Jeho kořeny. – Kořeny všeho duševního. – Teorie projevu. – „Forma“ v „umění“. – Vizuální pojetí. – Výrazové prostředky všeho zobrazeného. – Zřeknutí se hodnocení. – Nezaújatost, tzn. fenomenologický postoj	26
V Dělení a popis na základě hledisek psychologie tvorby. – Čmáranice. – Rozdělení podle tendence k uspořádání a tendence k vyobrazení. – Symbolická významovost. – Deset životopisů. – Výsledky a problémy	27

TEORETICKÁ ČÁST / Psychologické základy výtvarné tvorby

- I Metafyzický smysl tvorby** v jejím procesu. – Bezúčelnost. – Hodnota šesti kořenů tvůrčího pudu pro posouzení našeho materiálu 31
- II Potřeba projevu a schematismus tvůrčích tendencí.** – Teorie expresivního jednání. – Darwin, Wundt, Klages. – Měřitelné a pouze prožitkové projevy. – Potřeba vyjádření a tvůrčí pud jako ústřední relační bod. – Duševní kořeny. – Schéma tvůrčích tendencí. – „Původ“ umění 32
- III Pud hrát si (nutkání k činnosti).** – Pohyb těla. – Neexistence účelu kromě získání potěšení. – Hra a vážnost. – Hlubší význam hravého postoje. – Intuice. – Druhy hravých činností: čmáranice a podobné u dětí a dospělých. Skalní vrypy v Jižní Americe. – Interpretace: kořeny, mraky, skvrny. – Kleksografie. – Role takovýchto interpretací v umění: Leonardo, Hölzel. – Technika akvarelu, grafika, plastika. – „Fantazie“ 37
- IV Pud zdobit (obohacení prostředí).** – Říše zvířat. – Aktivní zdobení člověka. – Smysl: vyzdvižení zdobeného. – Magický význam. – Druhy zdobení 43
- V Tendence k uspořádání.** – Několik principů: řazení, pravidelné střídání, symetrie. – Člověk jako měřítko. – Kosmické zákony. – Ornament a dekorace. – Volné dělení plochy. – Rytmus a pravidlo 45
- VI Tendence k vyobrazování (pud napodobovat).** – Realistické malířství. – Nauka o vyobrazování v estetice. – Skutečné a neskutečné předměty. – Vztah tendence k vyobrazování k ostatním tendencím. – Polarita: vyobrazení – forma. – Abstraktní zobrazování 47
- VII Potřeba symbolů (významovost).** – Idol (fetiš). – Obraz jako část démona. – Obraz jako symbol. – Dnešní zbytky magických představ. – Hodnota myšlení v symbolech. – Znak významovosti v díle. – Protiklad k vlastním tvůrčím tendencím. – Znaková řeč, písmo 51
- VIII Názorný obraz a tvorba.** – Fyziologické předsudky. – El Greco. – Vnímání je již zpracovávání chaosu předmětných údajů. – Názorný obraz jako předstupeň

tvorby. – Conrad Fiedler. – Komponenty osobního názorného obrazu. – Kolektivní představa primitivů. – Kvalita podoby. – Komplex představ z vícero smyslových oblastí. – Hierarchické uspořádání. – Znázornění reálných předmětů: dokonalé napodobení, naturalismus, abstrahující tvorba. – Pouze psychický proces při fyziologické a ideové plastice. – Hodnocení. – Tvůrčí síla, most od prožitku k formě. – Funkce vyobrazení a rytmus ve výtvarném díle	53
--	----

VÝTVARNÁ DÍLA

I	Psychiatrická poznámka na úvod. Statistika. – Omezení na „schizofreniky“. – Schizofrenní vnímání světa. – Autistické stažení. – Okolní světa já. – Projevy rozpolcenosti. – Afektivní ambivalence. – Asociativní rozvolňování. – Afektem zvýrazněné komplexy. – Změna osobnosti. – Symptomy. – Konečný stav	65
II	Neuspořádané čmáranice bez objektů. – Možnost sestavit abecedu nejjednodušších výrazových křivek	68
III	Hravé kresby s převažující tendencí k uspořádání	74
IV	Hravé kresby s převažující tendencí k vyobrazování	83
V	Názorná fantastika. Určité znázornění halucinací	99
VI	Vystupňovaná významovost a symbolika	125
VII	Deset životopisů schizofrenních tvůrců	
	Karl Brendel	144
	August Klotz	185
	Peter Moog	205
	August Neter	226
	Johann Knüpfer	241
	Viktor Orth	250
	Hermann Beil	261
	Heinrich Welz	272
	Joseph Sell	279
	Franz Pohl	299

VÝSLEDKY A PROBLÉMY

I Shrnutí jednotlivých poznatků u výtvarných děl

1 Atributy čmáranic a nejjednodušších kreseb. Nepatognomické atributy: nemotornost, neurčitost, neukázněnost tahu, dětská zobrazení skutečných objektů. – Pozitivní kvality tvorby: rytmika. – Atributy s podezřením na patologický stav: zmatená směsice linií, písmen, číslic; bezúčelná konsekvence jednotlivých motivů bez začlenění do celkového účinku; hromadění fragmentů forem; charakter obrázkového písma 325

2 Atributy tvorby u komplikovanějších výtvarných děl. Převaha hravých tendencí. – Rozmáhající se bujnost. – Pořádek se stává pedanterií. – Chaos zřídka. – Bezohledné volné nakládání s okolním světem. – Jeho zdůvodnění. – Převážně symbolická významovost. – Psychologie výrazu 329

3 Duševní základy potřeby projevu. Nedostatek zevrubné nauky o symbolech. Ojedinelé znázorňování jednoduchých názorných prožitků. – Upřednostňování neobvyklého. – Náboženská a erotická oblast. – Metafyzický pud. – Vědomé a nevědomé obsahy. – Původní obrazy. – Halucinace. – Mnohovýznamovost, tajemnost, magická kouzelnost. – Patos a groteska 334

II Oblasti srovnávání

Dětské kresby. – Vývoj z rytmu. – Utváření formy jako pozdější stupeň. – Návrat do pohybového rytmu jako znak únavy a poruchy. – Abnormální děti. – Kresby neškolených dospělých. – Únava. – Výtvarná díla primitivů. – Figury hermafroditů. – Hlavonožci. – Znázorňování prostoru. – Historický exkurz do problematiky: snahy v soudobé etnologii, sociologii, psychologii národů a psychiatrii, které se setkávají na společné půdě, totiž ve výzkumu primitivního, prelogického, kolektivního myšlení. Levy-Brühl, F. Krueger, Freud, C. G. Jung, Schilder. – Výtvarná díla starších kultur. – Lidové umění. – Mediumistické umění. – Kryptografie. – Symbolické kresby v průběhu psychoanalýz. – Výklad symbolů a tvorba 344

III Osobitost tvorby schizofreniků

Prodlévání v hravém postoji. – Bujnost. – Konsekvence bez pointy. – Diskrepance mezi dílem a významem. – Zmatená fantastika. – Disociace mezi znázorňovací funkcí a vlastním životem prostředků. – Materiálně: upřednostňování

významového, především magického. – Relativita všech těchto určení. – Pokus o nastínění specificky schizofrenních rysů. – Náhodná a svévolná zákonitost formy bez smysluplné vedoucí představy. – Prodlévání ve stavu napětí před rozhodnutím – Solipsismus umělců odkloněných od okolního světa a schizofreniků. – Rozpad a vzestup. – Důkaz produktivní komponenty při schizofrenním rozpadu	364
IV Schizofrenní tvorba a umění	
Nedostatečná znalost vztahů mezi tvorbou a nemocí u umělců. – Různorodé poruchy. – Významná je pouze otázka po produktivních komponentách nemoci. – Nevědomé komponenty tvorby. – Nutkání k tvorbě. – Základní proces se vytváří v každém člověku. – Zkušenosti ze snů. – Možné důvody spontánní kresby	371
V Schizofrenní pojetí světa a současná doba	
Odmítnutí povrchního srovnávání znaků. – Rozpad tradičního vnímání světa. – Schizofrenní vnímání světa spočívá v trendu doby. – Ztělesnění inspirace a intuice	375
VI Shrnutí	378
Poznámky	381